

وزیر مالیه میگوید من محتاج بوجود حاجی وکیل الرعایا هستم در این صورت نباید سختی کرد بعلاوه ما باید تشکر از خدمات ایشان بنماییم از جمله کار های ایشان که بنده و آقای معاضد السلطنه خوب اطلاع داریم یکی مسئله استرآباد است که اگر ایشان آن اقدامات را نکرده بودند کار استرآباد صورت صحیحی پیدا نمی کرد و آن مطلب انجام پذیر نمی شد و امیر اعظم عودت نمی کرد و امروز خاطر و کلا از آنجا خیل مشوش می شد حالا با اقدامات حاجی وکیل الرعایا آن محظورات رفع شد پس باید از این قبیل اشخاصی که همت میکنند و خدمت می کنند تشکر کرد و قدر آنها را دانست بمقیده بنده حاجی وکیل الرعایا باید سر کار خودش باشد و با کمال جد کما فی السابق کار بکنند [در این موقع اغلب اظهار داشتند که چون مخالفی نیست رای گرفته شده]

رئیس - هر کس همین قسم موافقت دارد تصویب میکنند که جناب حاجی وکیل الرعایا سر کارش باشد قیام نماید .

رئیس - با اکثریت تصویب شد . دستور روز سه شنبه راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای فارس - بقیه شور قانون معاسبات عمومی راپورت کمیسیون استقراض داخلی مجلس خصوصی است . (در این موقع که تقریباً نیم ساعت از شب گذشته بود مجلس علنی ختم گردید)

جلسه ۱۰۱

صورت ه شروح روز سه شنبه ۲۸ جمادی الاولی ۱۳۲۸

مجلس یکساعت ونیم قبل از فروب آفتاب در تحت ریاست آقای ممتاز الدوله نایب رئیس تشکیل شد صورت مجلس روز سه شنبه را آقای معاضد الملک قرائت نمود .

نایب رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست؟ (اظهاری نشده نایب رئیس صورت مجلس را امضاء نمود .)

نایب رئیس - کمیسیون (۱۲) نفری که از طرف مجلس معین شده بود مخیر آن کمیسیون راپورت مذاکرات آنجا را میخوانند بدهند .

اسدالله میرزا - در واقع این راپورتیکه بنده میخوانم عرض بکنم راپورت چند کمیسیون است لکن چون بنده در همه آنها بوده ام لازم است عرض کنم یکی از بدبختیهای این مملکت بحران کابینه است که هر دو روز یکمرتبه ما را دچار این گرفتاریها می کند و چون در این اواخر مجدداً دچار محظور شدیم چند کمیسیون از مجلس انتخاب شد برای مذاکرات راجع باین بحران و لازم بود کمیسیونها راپورت اعمال خودشان را بمجلس بدهند که تمام نمایندگان مسبوق باشند عرض میکنم در روز شنبه (۱۸) آقای سردار اسعد وزیر جنگ از مجلس تقاضای تشکیل يك کمیسیون مخصوص کرده بودند این بود که يك هیئت (۱۲) نفره معین شد که آقایان از اسامی اعضاء آن هیئت مستحضرنند و در آن شب که کمیسیون منعقد شد اشخاصی که از وزراء در آن جلسه حاضر شدند آقای وزیر جنگ آقای وزیر فواید عامه و آقای وزیر مالیه و آقای وزیر امور خارجه و وزیر تجارت

وزیر پست و تلگراف بودند در حقیقت بغیر از آقای سپهدار اعظم و آقای سردار منصور وزیر عدلیه سایر وزراء شریف داشتند و در آنجا ابتداء محترمی صحبت از جرائد کردند بالاخره صحبت در این شد که هیئت وزراء صلاح می دانند يك کابینه که کاملاً محل توجه و اطمینان مجلس شورای ملی است يك اختیارات تامه فوق قانونی که در قانون مصرح نیست بآنها داده شود آن کمیسیون در این باب مذاکراتی کرد و ولی چون صلاحیت قبول یا عدم قبول يك همچو اظهاری را نداشتند قرار گذاشتند بمجلس رجوع نمایند و از مجلس کسب تکلیف نمایند چیزی که در آن مجلس صحبت شد و تقریباً قابل توجه شد این است که آقای وزیر جنگ اظهار داشتند که آقای رئیس الوزرا بنده را فرستادند و گفتند از طرف من و کالت دارم در اظهاراتی که می نمایند بمم کمیسیون راپورت این مذاکره را بمجلس خصوصی دادند مجلس خصوصی درین باب مذاکرات مفصل نموده لکن چون این اظهاراتی که از طرف هیئت وزراء شده بود تا اندازه اظهار مهمی بود و نمیشد معین کرد که مقصود چیست و در چه رشته اختیارات میخوانند تا این که به بینیم میشود باین هیئت این اختیارات را داد یا خیر از هیئت وزراء بنشاید سؤال شود که این اختیاراتی را که میخواهد تا چه درجه و در چه رشته خواهد بود و در ضمن این مذاکرات حضرت اقدس آقای نایب السلطنه هم يك هیئتی را از مجلس خواستار شدند که شرفیاب حضورشان شدند این بود که يك چند نفری از همان کمیسیون (۱۲) نفری از طرف مجلس معین شده و شرفیاب حضور ایشان شدند حضرت اقدس آقای نایب السلطنه اظهار نگرانی از اوضاع و ترتیبات حاصله امروزه کرده بودند و فرموده بودند که من خیلی مایلم که مجلس شورای ملی اتمامی بکند که اصلاحی در این امور شده رفع نگرانی شود و این بحران هم مرتفع گردد بعد نظر باین اظهار آقای نایب السلطنه و نظر بتقاضائی که هیئت وزراء کرده بودند مجلس خصوصی صلاح دانستند که يك هیئت (۱۲) نفره انتخاب شوند بروند حضور حضرت اقدس نایب السلطنه و وزراء هم حاضر شوند و در آنجا ملاقاتی کرده مذاکرات نمایند اول در خصوص آن اختیاراتیکه هیئت وزراء خواسته اند معلوم شود بچه ترتیب و در چه حدود بوده ثانیاً اینکه آقای نایب السلطنه اظهار نگرانی کرده اند چه بوده و از چه راه است که رفع نگرانی ایشان شود و تقریباً این هیئت بحضور حضرت آقای نایب السلطنه شرفیاب شد از وزرائی که حاضر بودند آقای سردار اسعد وزیر جنگ و آقای صنیع الدوله وزیر فواید عامه و آقای مشیر الدوله وزیر تجارت و آقای معتمد خاقان وزیر پست و تلگراف بودند در آن مجلس هم سؤال شد از آقای وزیر جنگ که آیا اظهاراتی که شما میفرمائید از طرف آقای رئیس الوزرا هم چون مهور بود که ایشان هم تشریف بیاورند گفتند بلی بمن و کالت داده اند و هر چه بگویم عیناً گفته ایشان است بعد اظهار شد که این هیئت از برای اصلاح اموری که تقاضا کرده اید حاضر شده اند و هر چه صلاح می دانند بفرمایند ایشان گفتند عقیده ما این است که صلاح امروزه مملکت در این است که يك هیئت کابینه جدیدی تشکیل شود بعد از طرف هیئت گفته شد که سایر وزراء در این خصوص عقیده شان چیست از وزراء آنها یکیکه حاضر بودند

آقای صنیع الدوله و آقای مشیر الدوله تصدیق کردند که ما هم عقیده مان این است ولی از طرف هیئت گفته شد که ما اختیار پذیرفتن این اظهار را نداریم آنچه که عقیده خودمان است این است که هیئت وزراء صلاح می دانند کابینه جدیدی تشکیل شود باید بيك ترتیبی صورت بگیرد که عامه مردم اطمینان داشته باشند که این اثر تعرض یا رنجش نیست و همه مطمئن باشند که در خارج کابینه هم این دو سردار تقویت معنوی در پیشرفت امور خواهند کرد آقای وزیر جنگ اظهار کردند که من از طرف خود و آقای سپهدار اعظم می توانم اطمینان بدهم که در خارج کابینه هم بیش از وقتیکه در کابینه بوده ایم تقویت می نمایم و از کابینه جدید نهایت همراهی را خواهیم کرد و از طرف هیئت اظهاراتی شد که شاید آقای نایب السلطنه تصور بفرمایند و اگر يك همچو چیزی واقع شود يك سوء فائیدی در مردم بکند آقای وزیر جنگ جواب دادند من که وزیر جنگ هستم از طرف خود و آقای وزیر داخله رئیس الوزرا اطمینان می دهم به آقای نایب السلطنه که کمال تقویت را در کابینه جدید داشته و داریم بعد از این مذاکرات هیئت گفته اند که ما جواب قطعی نمیتوانیم بشما بدهیم بنا بر اموری که داریم میرویم بمجلس و در حضور آقایان نمایندگان مراتب را عرض میکنیم و هر چه رای مجلس شد اطلاع خواهیم داد در خصوص اختیارات اظهاری نشده بمقتدر اظهار کردند و روز لازم است کابینه جدیدی تشکیل شود دیگر صحبتی از اختیارات نشد و بعد نتیجه مذاکرات انروز را در شنبه و یکشنبه بمجلس خصوصی راپورت داده شد مجلس نظر باینکه طول بحران را اسباب وحامت امور میدانست و برای اینکه مقصود حضرت اقدس آقای نایب السلطنه حاصل شود يك هیئت ۱۲ نفری را که همان هیئت سابق بودند انتخاب کردند که بروند دنبال اینکار را بگیرند و هر چه زودتر این مسئله را اصلاح کنند از این تاریخ بعد دو مرتبه آن هیئت حضور آقای نایب السلطنه شرفیاب شدند و در این خصوص با ایشان مذاکره کردند آنچه عقیده ایشان است که لازم است در اینجا اظهار شود این است که با مقتضیات امروزه من صلاح در تجدید کابینه نمی بینیم ولیکن اگر هیئت وزراء خودشان همچو تقاضا کرده اند و مجلس هم با ایشان هم رای است آنوقت ممکن است داخل مذاکره این امر شد اما از برای تحقیق کامل در این امر فرمودند هیئت وزراء را احضار نمودند با ایشان مذاکرات لازم در این خصوص خواهم کرد انشاء الله بعد از مذاکرات در آن مجلس اگر مقتضی شد يك عده از و کلاهما هم خواهم خواست که در آن مجلس قطع این مطالب را بکنند این اظهاراتی بود که از طرف آقای نایب السلطنه شد و این دوسه کمیسیون در این چند روزه این اقدامات را کرده اند و ما امروز منتظریم آن هیئتی را که آقای نایب السلطنه وعده کرده اند احضار بفرمایند و در این خصوص مذاکره کرده نتیجه اقدامات خودشان را با اطلاع بدهند .

نایب رئیس - شرحی که از طرف آقای نایب السلطنه رسیده است مشعر است بر اینکه آن هیئت را یا عصر یا شب بتوسط تلفن میخواهم و البته وقتی

که خواستند از آن هیئت ۱۲ نفری که مذاکره شد یک هیئتی معین شده شرفیات خواهند شد دیگر در این باب مذاکره نمی کنیم .

معمداً التجار بنده در این خصوص پیشنهادی کرده ام .

نایب رئیس - بلی پیشنهادی از طرف شما شده حالا منتظریم از طرف آقای نایب السلطنه به بیتم چه امر میشود .

(عریضه آقای حاجی فاتح الملک را آقای میرزا مرتضی قلیخان قرائت کردند که بواسطه سوءخبریکه چندی است از اصفهان به بنده میرسد لزوماً باید باصفهان بروم و امیدوارم چهل روز بیشتر طول نکشد و اگر محتاج بذکر هل و دلیل باشد حاضر در کمیسیون اظهار نمایم .)

میرزا مرتضی قلیخان - رجوع شده است معکیسیون عریض و راپورت داده اند قرائت میشود (راپورت کمیسیون را قرائت کردند مشعر بر اینکه آقای حاج فاتح الملک در کمیسیون حاضر شده و بواسطه دادن توضیحات و ذکر دلایل و عمل کمیسیون اذعان شده مرخصی چهل روزه ایشان را تصویب می نماید .)

آقا شجاعی شیرازی - بنده می خواهم عرض کنم عوض اینکه ما کوشش و سعی داشته باشیم که عده و کلا زیاد شوند و از ولایات بیایند مثل اینکه بواسطه کسر عده خیلی از گرفتار بهمان مانده است هی یکی یکی مرخصی خواسته میروند بنده عرض میکنم خوب است آقای حاج فاتح الملک علل این مسافرت و لزوم آن را بفرمایند که مجلس مستحضر شود و ببیند میتواند این تقاضا را تصویب نماید یا نمی تواند .

حاجی فاتح الملک - علت این مسافرت بواسطه يك مریضه است که من پیدا کرده ام تقریباً میترسد اگر لزوم يك سوه اتفاق رو نماید و بکلسی رشته امور بنده از هم گسیخته شود چون میل نداشتم که در مجلس این اظهار را بنمایم این بود که عرض کردم در کمیسیون اظهار مینمایم و اگر مجلس تصویب نماید چهل روزه نمیگذارم برسد و اینهم بجهت همان قدر و عنقی است که عرض کردم والا معلوم است که در انجام وظایف خود طفره ندارم و بجهت شرافت در خدمات ملت حاضر .

نایب رئیس - خوب مذاکره کافی است رای بگیریم کسانی که مرخصی چهل روزه آقای حاج فاتح الملک را تصویب می کنند قیام نمایند (اغلب قیام نکردند .)

نایب رئیس - با اکثریت رد شد .

(شروع بشورا اول در بقیه مواد قانون محاسبات عمومی گردیده ماده (۴۲) راپورت کمیسیون که مطابق بود با ماده (۴۷) پیشنهاد وزیر قرائت مذاکرات لازمه در آن بعمل آمد مواد (۴۳) و (۴۴) و (۴۵) و (۴۶) راپورت کمیسیون که مطابق بود با مواد (۴۸) و (۴۹) و (۵۰) و (۵۱) پیشنهاد وزیر قرائت شده بعد از مذاکره و مباحثه زیاد آقای فهیم الملک مخیر کمیسیون بودجه اظهار نمود که چون این چند ماده تقریباً از دستور دیوان محاسبات

محسوب میشود و در قانون دیوان محاسبات نوشته شده خوبست در اینجا خواننده نشود و از این قانون حذف شود ایب رئیس در این اظهار ایشان سؤال نمودند که آیا مجلس هم با ایشان موافقت دارد یا خیر اغلب تصویب کردند و آفتند صبیح است نتیجه راجع باین که از قواعد اصلی سابق الذکر اهمیت این امر واضح است واضح و هویدا میشود تا زود است آن اصل را بارعایت رسوم متداوله حتی الامکان از روی دقت و صحت بموقع اجرا و تطبیق گذاشت و برای وصول این مقصود و اصلاحات ذیل لازم الاجرا خواهد بود قرائت شد .)

آقای مؤتمن الملک - در صورتیکه این جزء اخیر از راپورت باید جزء قانون بشود خوبست رجوع شود بکمیسیون که بصورت موافقانونی نوشته شده بمجلس پیشنهاد شود اغلب تصویب نمودند و رجوع بکمیسیون شد که بصورت قانونی نوشته شده تا بنای مجلس عودت نماید .

نایب رئیس - راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس قرائت میشود .

آقای معاضد الملک راپورت را قرائت کردند مشعر بر اینکه چون کشتیهای خلیج فارس برای تعمیرات جزئی و کلی هر دفعه به بیتمی می روند و این مسافرت برای دولت يك خرج کلی دارد باینجه لازم است برای اصلاح کشتیهای دولتی يك کارخانه در معمره بنا شود که معادل (۲۰) هزار فرانک مخارج لازم دارد کمیسیون بودجه تصویب می نماید که معادل این مبلغ اداره گمرک اعتبار داده شود)

اسدالله میرزا - بنده يك اعتراض دارم آن اینست که اعتبار نمیشود اداره گمرک داد اعتبار بوزارت نامه باید داده شود .

حاجی آقا - خیلی مناسب بود که کمیسیون در اینموقع که قضیه تعمیر کشتیها پیشنهاد شده بود يك تحقیقی هم درباره کشتیها کرده باشد که اچه وع چه قسم و چند فرزند کشتی در خلیج فارس داریم و مخارجی که تعهیل دولت ما تا کنون شده خرج چه کشتی شده است اشخاصی که در فارس و بنادر بوده اند می دانند که این کشتیهای که دولت در خلیج فارس دارد و میرود و میآید چه نمره کشتیها است و بجز اینکه اسباب اقتضای دولت شده نیز دیگری ندارد بزرگترین کشتیهای خلیج کشتی پرس پولیس است که هر وقت بجهت تعمیر بیتمی میرفت فریاد روزنامهها و اهل اطلاع بلند بود که چرا اولیای دولت مراجعه نمیکنند محل این کشتیها واقفاً يك اقتضای بزرگی برای دولت بود این کشتیها هر وقت میرفت برای تعمیر به بیتمی مدها نقل مجلس خارجه و پر کردن ستون جرابید بود بکنوع کشتیهای کوچک هم در خلیج فارس است اینها بچوجه فایده برای دولت ندارد جز اینکه يك اسباب تفریحی بجهت رؤسای گمرک و غیره است و مخارج زیادی بجهت دولت فراهم میکنند اگر مراجعه نمایند بصورت مخارجی که در بودجه دولت برای کشتیهای خلیج فارس نوشته شده است و بتوسط اداره گمرک داده میشود اگر نظر فرمائید خواهید یافت که چه مخارج کلی در سال دولت میکنند بجهت این کشتیها این کشتیها اگر بناست که اینطور مصارف را لازم داشته باشد بنده عقیده ام این است که آفتابه خرج لعیم خواهد بود بعقیده بنده بهترین بود که اگر اصلاح باشد

این کشتیها فروخته شود و بگدو کشتی بزرگ که بکار دولت بفرود خریده شود که بتوان گفت کشتی دولتی است و اسباب شکوه و عظمت دولت باشد و چند کشتی کوچک که معمره از قاچاق و غیره نماید منگه بکنفر نماینده از طرف جنوب هستم نمیتوانم تصدیق کنم که يك پول خرج این کشتیها بشود در صورتیکه بکپول از آنها فایده نبرده ایم .

فهیم الملک - توضیحات لازمه راجعه بفرمایشات آقای حاجی آقا را عرض خواهم کرد ولی حالا عرض میکنم فرمایشات ایشان را بطبرایورن کمیسیون ندارد که در بندر جنوب که اول بندر دولتی است يك کارخانه تعمیر کشتی بنا شود گرچه این کشتیها باشد چه کشتیهای دیگری بعد خریداری شود این کارخانه لازم است بملازمه در يك چنین بندر که اینهم بار وارد میشود و آفتند کشتی میآید باید بواسطه تعمیرات بیتمی بروند در صورتیکه يك کارخانه در آنجا باشد دیگر آنها محتاج بر رفتن بیتمی نخواهند بود و همه قسم کار میتوانند بکنند اگر کشتیها خراب است ربطی باین ندارد که بندر خلیج فارس جائیکه بشود اینها را درست کرد نداشته باشد از دو نظر این کارخانه خیلی برای دولت اهمیت دارد هم از نظر اقتصادی هم از نظر بولتیکی حالا خواه این کشتیها باشد یا کشتیهای دیگر باشد فرق نمیکند آنها هم تعمیر لازم خواهد داشت و اینکارخانه لازم است بملازمه بکهرجی هم برای دولت زیاد نمیشود بجهت اینکه کشتیهای دیگر هم که وارد میشوند آنها هم تعمیرات لازم دارند اینکارخانه تعمیرات آنها را میکند و مخارج خودش را در میآورد .

حاجی آقا - این خیلی مطلب واضحی است و این منطقی است که انسان وقتی دید يك چیزی مربوط بجزیر دیگر است تمام موضوعش را درست نکند نمیتواند معمولی از برای آن فرار بدهد بنده عرض میکنم ما کشتی نداریم تا کشتی سازی داشته باشیم اینک می فرمایند دولت يك کارخانه لازم دارد بله دولت چیزهای دیگر هم لازم دارد و بنده گمان می کنم اگر این مرتبه این مسئله از مجلس خارج بشود دیگر ما وقت پیدا نکنیم که در این خصوص صحبت بداریم دیگر توجهی بکشتیهای خلیج فارس نشود همین حالا باید در این خصوص يك قرار صحیحی داده شود .

اسدالله خان - بنده در اینجا می خواستم يك اشتباهی که می خواهد واقع شود رفع کنم که اگر این بیست هزار فرانک را دادیم رفع احتیاج آن کشتیها از رفتن بیتمی می شود اینطور نیست بجهت اینکه این بیست هزار فرانک برای تعمیرات جزئی است و کافی نخواهد بود اینکارخانه بجهت تعمیرات کلی و یقین بدانند که هر ساله يك مخارج کلی لازم خواهد داشت دیگر اینکه می خواستم عرض کنم که این را نباید اداره مستقیم از وزارت مالیه بخواهد باید مخارج کشتیها را در حد بودجه خودش بوزارت مالیه فرستاده باشد و وزارت مالیه در ضمن بودجه اداره گمرک از مجلس بخواهد و اگر ما اینرا امروزه از مجلس بگذرانیم دیگر باید منتظر آمدن بودجه اداره گمرک نشویم .

نایب رئیس - ما در بودجه حالا صحبت نمی کنیم .

مقتصر السلطان - این جامدا کرده شد که دولت در خلیج فارس کشتی ندارد کشتیهایش میبواب است بنده تکذیب می کنم دولت کشتیهای خوب در دست و صبح دارد فقط يك کشتی میبواب است که قدری تعمیر لازم دارد والا کشتی مظفری خیلی فایده دارد و خوبست و بواسطه همین کشتیها است که عایدات گمرک جنوب از وقتی که اینها خریده شده دوم قابل شده است و هر روز ناچار می شوند که بفرستند اینها را بجهت تعمیرات کلی و جزئی به بیتمی و همین قسم سایر کشتیهاست که باین بندر می آید حتی کشتی های انگلیس هم که باینجا می آیند ناچار می شوند بجهت تعمیرات جزئی ببرند به بیتمی برای تعمیر حالا اگر يك کارخانه مختصری در يك نقطه از بندر که آب شیرین هم دارد که محتاج می شوند آب بردارند ساخته شود معلوم است هم آنخرج کزاف که برای مسافرت کشتیها به بیتمی لازم می شود از بین خواهد رفت و هم فایده هم حاصل می شود بجهت اینکه سایر کشتی ها هم تعمیرات خودشان را باینجا رجوع خواهند کرد .

وکیل التجار - بله بنده از وضع کشتی های خلیج فارس مسبق نیستم لکن از وضع کشتی و کشتی سازی بی اطلاع نیستم بنده تصور می کنم بایست هزار فرانک بتوان رفع احتیاج کشتی های خلیج فارس را از رفتن بیتمی کرد و بدلیل تجارتمی عرض می کنم که تعمیرات کلی که باید بشود لابد است برود بیتمی تعمیرات جزئی هم اگر بایست هزار فرانک کارخانه اش درست می شد و نفی حاصل می شد از آن آفتند تجار با سرمایه در آنجا بود که خودشان يك چنین کارخانه تشکیل میکنند و ازین راه نفی ببرند و این را بنده عقیده ندارم که دولت برای تعمیرات جزئی يك کارخانه بسازد و همه ساله باز کشتیهایش بیتمی برود برای تعمیر این بنظر بنده بدمی آید و باز عرض می کنم خوبست آقایان اعضاء کمیسیون می فرمودند چند کشتی هست و چقدر ارازم لازم دارد و در سال چقدر باید برای تعمیر آنها دولت بدهد و از برای کاپیتان و رؤسای آنها چند خرج معین شده است آنوقت باید يك کشتی بزرگ و دو کشتی کوچک برای گردش روسای گمرک و سر کشتی آنها بگمرکات و گرفتن قاچاق و غیره خرید و خوب نگاه داشت و اینکه اینها را تعمیر کنیم تصور می کنم که مبالغ کلی صرف تعمیر اینها بشود بالاخره سالی یکمرتبه هم لازم است که بیتمی برود و تصور می کنم این مخارج را اگر در نظر بگیریم آنوقت رای بهیم گمان این کشتیها را بفرشند و یکی دو کشتی صحیح دیگر بفرزند خوب نگاهدارند .

حاجی عز الممالک - بنده تصدیق می کنم فرمایشات آقای حاجی آقا را در خرابی کشتی های خلیج فارس لکن عرض می کنم اگر این کشتی ها تعمیر شود خیلی برای دولت بداست و بنده خیلی لازم می دانم که این کارخانه در معمره ساخته شود که اسباب مراده سایر کشتی ها بآن بندر هم هست و آنها هم تعمیرات خودشان را باین کارخانه رجوع خواهند کرد .

وکیل الرعایا - بنده تمجب می کنم که اشخاصی که بیست هزار فرانک را برای تعمیر کشتی

های دولت زیاد می دانند در صورتی که دولت يك مقداری از عایدات گمرکات خودش را باید بتوسط همان کشتی ها وصول نماید دولتی که گمرک خودش را باید با همین چند کشتی اداره کند و لزوم بیست هزار فرانک را که معادل وزارتخانه هم تصدیق شده است زیاد می بیند و حال اینکه این میزان قابل اصلاحات جزئی هم نیست اهم از اینکه برای اصلاحات کلی برود بیتمی میگویند کشتیهای ما خراب است چرا خراب است برای اینکه کارخانه نداریم حالا که ما قوه بحریه انگلیس را نداریم باید اینها را هم نداشته باشیم یا باید اینها را درست کرد یا باید گذاشت که بکنی خراب شود برای اینها خراب شده است برای چه این مخارج زیاد شده است برای اینکه از برای مخارج جزئی يك کارخانه مختصری نبوده که تعمیرات جزئی را بنمایند تا اینکه نماند و کل شود بنده گمان ندارم بشود اینترارد کرد .

مقیم السلطنه - ایراد آقای اسدالله خان راجع ببودجه وارد است که گمرک بودجه خودش را مثل سایر ادارات بمجلس باید بفرستد لکن باید در نظر داشت که این مطالب فوری و ضروری است در اینصورت نباید منتظر بودجه شد و اگر بخواهیم منتظر شویم که در جز و بودجه این مطالب بمجلس بیاید شاید دو سه ماه طول کشید و این طول مدت سبب میشود که همین تعمیرات جزئی کلی شده لازم شود که از برای تعمیر بیتمی برود و مخصوصاً اگر در نظر داشته باشیم در کمیسیون بودجه وقتیکه در اینخصوص ما مذاکره کردیم همین نکته مذاکره شده بود بطوریکه آقای وکیل الرعایا گفتند این تعمیرات جزئی هم مثل تعمیرات کلی است و مخصوصاً در نظر مکرر در هفت سال قبل که کشتی پرس پلیس را بیتمی فرستادند برای تعمیرات قسریب هشت هزار تومان مصارف کردند و اگر امروزه هم يك کارخانه مختصری در آنجا تشکیل نشود اسباب میشود که یکی دو سال دیگر يك چنین خرج کلی بنایم يك مطلبی حاجی آقا گفتند که خوبست دولت این کشتیها را عوض کند و کشتیهای نو بفرند اینرا هیچ ماعلی نمیتواند تکذیب کند لکن باید تصور کرد که تا آن ساعتی که این کشتیها بفروش نرسیده باید بحالت تعمیر آنها را نگاهداشت درست مثل این است که کسی يك خانه کوچک قدیمی دارد می خواهد که این را از برای تعمیرات جزئی هم برود بیتمی این طور نیست بجهت اینکه کیهانی (لنج) در بصره يك کارخانه تعمیر کشتی سازی وارد و کشتی هاییکه در خلیج فارس گردش می کنند برای تعمیرات بکارخانه کیهانی رجوع می کنند .

نایب رئیس - بقیه مذاکرات این میماند بجلسه آتی .

فهیم الملک - اینکه آقای اسدالله خان میفرمایند که باید بودجه خودش را بمجلس می آورد در ضمن بودجه اداره گمرک را هم بمجلس بیآورد و اینکه فرمودید فوریت آن معلوم نیست این چهارماه است از طرف وزارت مالیه بمجلس آمده و چند مرتبه وزارت مالیه اظهار کرده است که اگر تأخیر در گذشتن

را همه میدانند که قوه دولت در بنادر فقط این کشتی و چند کشتی کوچک است که هر وقت لازم شود قوه نظامی بنقطه بفرستند با همین کشتی حمل می کنند که از تمرین جلو گیری میشود کشتیهای کوچک برای گردش رؤسای گمرک و سر کشتی بگمرکات و حمل و نقل بارهای دولتی است اگر دولت مقتضی بداند این کشتی ها را مبدل بکشتی بهتری نماید البته صلاح است اما مسأله ای که این کشتیها را داریم هیچکس تصویب نمیکند که بحال خراب بگذاریم و اگر اینها را به همین حال بگذاریم چون کاپیتان و بعضی از عملجات و غیره که در اینجا هستند خیلی مایل بمسافرت بیتمی هستند در صورتی که اینها را به همین حال بگذاریم بهانه بدست آنها می افتد و می گویند آنوقت که يك مخارج جزئی داشت پیشنهاد کردیم قبول نکردید رفته رفته اسباب از زیاد خرابی شد و حالا باید برود برای تعمیر بیتمی و ده دوازده هزار تومان مخارج لازم دارد در اینصورت از ای جلو گیری از این ضرر هم شده است باید این کارخانه دائر شود .

نایب رئیس - عقیده ام این است که در اینخصوص مذاکره کافی است .

وکیل التجار - بنده توضیحی دارم می خواستم عرض کنم بنده که تصویب نمی کردم این کارخانه را نه این بود که زیاد می دانستم بلکه بنده کم میدانستم **اسدالله خان -** آقای متین السلطنه فرمودند که ایراد بنده وارد نیست بجهت اینکه فوریت او را خواسته اند در صورتیکه سه چهار ماه است از وزارت مالیه آمده است و هنوز هم بنده اطلاع ندارم که فوریت آن خواسته شده باشد و در گذشتن این مسئله بنده عرض میکنم بگذرد (۲۰) هزار فرانک که سهل است (۱۰۰) هزار تومان هم سزاوار است در اینخصوص خرج شود بجهت اینکه بر عظمت و شجاعت دولت ما فزاید لکن بنده عرض کردم که باید تبعیض شود مکرر بعضی مخارج فوق العاده از طرف وزارتخانهها بمجلس پیشنهاد شده بود مجلس تصویب نکرد و گفت که در ضمن بودجه وزارتخانه ها بمجلس باید بیاید حالا نمیشود این مخارجی را که اداره گمرک فرستاده است پذیرفت بجهت اینکه تبعیض تصور میشود که مجلس کرده است و اینکه بنده جلو گیری و ممانعت از گذشتن این مسئله میکنم بجهت این است که باعث شود که هر چه زودتر بودجه خودشان را بمجلس بفرستند و اینکه آقای وکیل الرعایا فرمودند اگر اجازه ندهیم که اینکارخانه تشکیل شود مثل این است که اجازه بدهیم که از برای تعمیرات جزئی هم برود بیتمی این طور نیست بجهت اینکه کیهانی (لنج) در بصره يك کارخانه تعمیر کشتی سازی وارد و کشتی هاییکه در خلیج فارس گردش می کنند برای تعمیرات بکارخانه کیهانی رجوع می کنند .

نایب رئیس - بقیه مذاکرات این میماند بجلسه آتی .

فهیم الملک - اینکه آقای اسدالله خان میفرمایند که باید بودجه خودش را بمجلس می آورد در ضمن بودجه اداره گمرک را هم بمجلس بیآورد و اینکه فرمودید فوریت آن معلوم نیست این چهارماه است از طرف وزارت مالیه بمجلس آمده و چند مرتبه وزارت مالیه اظهار کرده است که اگر تأخیر در گذشتن

این مسئله شود مجبور میشویم که پس از دوسه ماه دیگر این کشتیها را بیمه بفرستیم
نایب رئیس - آقای وزیر مالیه تقاضای مجلس خصوصی کرده اند.

مجلس خصوصی خواهد بود.
(در این موقع عده اظهار کردند که در این خصوص اخذ رای بشود.)

نایب رئیس - عده کافی نیست عده (۵۴) نفر است و باید (۵۷) نفر باشد.

آقای میرزا اسمعیل نوبری - عده آنها که بر خصی از مجلس رفته اند در جزو حاضرین محسوب دارند آنوقت عده کافی میشود.

نایب رئیس - اگر عدد آنها را منظور بداریم عده کافی می شود رای آقایان چیست ؟

مؤتمن الملک - اگر بنا شود آنها را منظور بداریم فردا اینجا سی نفر بیشتر باقی نمی ماند.

نایب رئیس - پس رای نمی گیریم میماند جلسه آتی - دستور روز پنجشنبه بقیه شور در راپورت کمیسیون بودجه راجع باصلاح کشتیهای خلیج فارس راپورت کمیسیون بودجه راجع بورات شهدا - راپورت کمیسیون بودجه راجع بمسئول (بن تان) بلژیکی - شور آخری در راپورت کمیسیون استقراض داخلی - مذاکره در خصوص حمل ماشین آلات توپخانه و غیره (مقارن غروب جلسه علنی ختم شد)

جلسه ۱۰۴

صورت مشروح روز شنبه سوم شهر جمادی الثانی ۱۳۲۸

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب خصوصی و مقارن مغرب علنی و تحت ریاست آقای مستشارالدوله تشکیل گردید صورت مجلس روز سه شنبه ۲۸ شهر جمادی الاولی را آقای معاضدالملک قرائت نمود.

رئیس - در صورت مجلس ملاحظه هست ؟
دکتر علیخان - بنده میخواستم عرض کنم خوب بود در صورت نوشته میشود روز پنجشنبه مجلس نبود
رئیس - معلوم است که بواسطه فوت مرحوم آقای سید ریحان الله طاب ثراه روز پنجشنبه تعطیل بوده و باین جهت مجلس منعقد نشده است.
(آقا میرزا مرتضی قلیخان تلگراف جوابیه ذیل را که از لندن بمنوان آقای رئیس رسیده بود قرائت نمود.)

طهران مستشارالدوله رئیس مجلس از اظهار تاسف صمیمی در موقع مصیبت عظیمی که نه فقط به ملت انگلستان رسیده بلکه تمام عالم از این مصیبت متأثر شده اند از طرف مجلس مبعوثان بجناب عالی و مجلس شورا تشکرات خود را اظهار میدارد رئیس مجلس مبعوثان (صمیمی و پیام لودز) تلگرافی از هیئت تجار و ملاک زنجان بتوسط آقای شیخ ابراهیم زنجانمی رسیده بود قرائت شد که بواسطه اقدامات فوق الطافه آقای آصف الدوله در نگاه داری عرض و ناموس نفوس اهالی و جلوگیری از سوء قصد اشراک باوجود محرك داخلی و عدم مساعدت اسباب در بدو ورودشان باوجود ورود قزاق روس نوعی اسباب آسایش اهالی فراهم شده است که امروز محض افتخار اهالی خمه خودشان را می توانند بوجود مسعود ایشان خوش بخت ترین اهالی ایران محسوب بدارند و عموماً رطب اللسان به

دعای اهل حضرت همایونی و اولیای امور و ذرات مقدسه نمایندگان اشتغال دارند و ضمناً استدعا کرده بودند توجه مخصوص هم در استرداد اموال منتهوبه اهالی خمه که در این چند روزه انقلاب از اشراک شده بفرمایند که مایه مزید امیدواری و دعا گوئی اهالی و عبرت اشراک و محرك داخلی بشود.

آقای شیخ ابراهیم زنجان - چون هر کسی خدمت کرد باید تشکر کرد و آقای آصف الدوله خیلی خدمت کافی کرده است و چنانچه ما مینویسند رئیس نظمیه آنجا هم خیلی در این مورد خدمت کرده است یک رشد السلطنه هم هست که او هم خیلی خدمت و زحمت کشیده از اقدامات و خدمات اینها هم باید تشکر کرد.

(راپورت کمیسیون عریض قرائت شد مشعر بر اینکه آقای آقا میرزا محمد صادق اظهار داشته اند که اعضاء برای کسالت حضرت حجة الاسلام آقای میرزا سید محمد استعمام آب گرم تجویز کرده اند و چون کسی را برای مواظبت وجود محترم آقایان داریم لابد که از برای مواظبت ملازم ایشان باشم باینجهت تمام مدت تابستان را مرخصی میخواهم و حقوق این مدت را هم تقدیم مجلس مینمایم عقیده کمیسیون این است که دو ماه بایشان مرخصی داده شود که با مرخصی سابق سه ماه باشد و حقوق این مدت را هم کمیسیون تصویب میکند که بایشان داده شود دیگر اینکه قوام الاسلام خراسانی هم دو ماهه مرخصی خواسته اند کمیسیون تصویب نکرده است.)

رئیس - اینجا دو مطلب است.

حاجی میرزا آقا - بنده میخواستم از کمیسیون سؤال کنم که این تبعیض یعنی چه بیکی اجازه میدهند و بعد امتداد میخواهند تصویب میکنند و دیگری اجازه میخواهد و باو اجازه نمیدهند.

ادیب التجار - کمیسیون تبعیض مینماید فقط بملاحظه اینکه وجود آقای حجة الاسلام آقای آقا میرزا سید محمد طباطبائی خیلی مقتم و محترم است در ابتداء در این اساس مشروطیت خیلی زحمت کشیده اند و همه قسم حق دارند و حالا کسالتی پیدا کرده اند کمیسیون تصور کرد که مجلس همه قسم در رفع کسالت ایشان مساعدت خواهد کرد و چون ایشان یک نفر پرستار و موظب صحیحی بجز آقای آقا میرزا سید محمد صادق طباطبائی ندارند این است که کمیسیون تصویب مینماید که مرخصی بایشان داده شود و یقین داشت که مجلس هم تصویب خواهد کرد و در خصوص حقوق ایشان هم کمیسیون نظرات خود را نمود بخیلی ملاحظاتی غارج و داخل رای کمیسیون این شد که حقوق این مدت مرخصی بایشان داده شود.

دکتر علیخان - بنده میخواستم عرض کنم چون مدتی بود که معالجات ایشان بودم اطلاع دارم در اینخانواده کسی را مثل آقای آقا میرزا محمد صادق ندارند که مواظبت ایشان را بنمایند باینجهت لازم میدانم که این اجازه داده شود و در خصوص حقوقشان هم عقیده بنده این است که باید داد بجهت اینکه اینها چیزی ندارند و این بکنوع رهائی است.

رئیس - رای میکنیم در قسمت اول از راپورت کمیسیون عریض و مرخصی - اول راجع به مرخصی و حقوق آقای آقا میرزا محمد صادق هر کس با راپورت کمیسیون عریض و مرخصی موافقت دارد و رای میدهد

که دو ماه بایشان مرخصی داده شود و حقوق مدت مرخصی هم بایشان برسد قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با اکثریت تصویب شد.)

رئیس قسمت دیگر راجع است با آقای قوام الاحلام که کمیسیون تصویب نمیکند مرخصی ایشان را لکن لازم است بمجلس اطلاع بدهم که امروز ایشان مرخصی بمجلس نوشته بودند و اظهار کرده بودند که اگر این اجازه تصویب نشود مجبور باستعفا خواهد بود.

میرزا الملک - بنده عقیده ام این است که در این راپورت رای گرفته نشود تا اینکه و کلاً خودشان بایشان ملاقات نمایند و مذاکرات بکنند و بعد نتیجه راجع مجلس اطلاع بدهند و رای گرفته شود.

مقیم السلطنه - در متمم راپورت کمیسیون فوق العاده که بتوسط شاهزاده اسدالله میرزا گفته شد از طرف کمیسیون لازم میدانم چند کلمه گفته شود ولی خیلی بطور اختصار چون هنوز آن نتیجه مطلوبه را کمیسیون نگرفته است اینست که این راپورت موقتی خواهد بود - این خیلی واضح است که از برای نجات یک مملکت یک قوه مجریه لازم است یعنی اگر بنا بشود قوانین وضع شود آنها بموقع اجرا نمایند معلوم است هیچوقت ممکن نیست امورات آن مملکت بمجرای صحیح نیفتد اگر چه بر حسب ظاهر این مملکت یک قوه مجریه داشته است ولی بدبختانه بواسطه بحرانیهای عسیده و موانع بسیاری که این کابینه در پیش داشته است هیچیک از قوانین موضوعه مجری نشده و قوای مملکت معوق و معطل مانده است باین جهت لازم بود که خانم باین بحرانها داده شود این بود که آن کمیسیون فوق العاده بواسطه شرفیاب شدن حضور حضرت اقدس آقای نایب السلطنه یک راپورتی از اعمال خودشان دادند و نتیجه آن راپورت در آنروز این شده بود که مجدداً آقای نایب السلطنه اعضای آن کمیسیون را بخواهند با حضور کابینه سابق داخل مذاکرات شده نتیجه را اطلاع بدهند از آنروز بعد این هیئت از طرف آقای نایب السلطنه احضار نشده اند لیکن آقای مستشارالدوله رئیس را در روز چهارشنبه احضار کرده اند و نتیجه را بکمیسیون و مجلس پیغام داده بودند که خاطر آقایان از این پیغامات مسبوق است و حاصل آن این بود که بمناسبات اطمینانی که نسبت باین کابینه دارند در صورت انفصال این کابینه شاید آن اطمینان در حق دیگری حاصل نشود اقرار باید کرد که در ضمن این مذاکرات مشهود بود که حضرت اقدس آقای نایب السلطنه یک نوع اختلافی را در این کابینه حس میکنند باین واسطه لازم می دانستند برای اینکه رفع این اختلافات در کابینه بشود یک اقدامات جدیدی بشود و خیلی شایق بودند که مجلس همراهی بکند یک کابینه معتمد همگی بتوسط همین دوسردار که خیلی خدمت کرده اند تشکیل شود این بود که آقای نایب السلطنه بتوسط کمیسیون مخصوصاً از مجلس خواهشمنه شدند که بواسطه همین دوسردار محترم کابینه جدید تشکیل شود و رفع اختلافات شده باین بحران خانم

دهم نتیجه این شد که در جلسه خصوصی امروز حضرت سبهدار و حضرت سردار احمد آمده اند و